

Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός. Ένας διαπολιτισμικός δάσκαλος

*Καδιγιαννόπουλος Γεώργιος, Διδάκτορας ΠΤΔΕ Πανεπιστημίου
Ιωαννίνων
Καραβίδα Μαρία, MSc στις Παιδαγωγικές Επιστήμες*

Σκοπός της εργασίας

Είναι η ανάδειξη αρχών και ζητημάτων διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στο έργο και στις διδαχές του αγίου Κοσμά του Αιτωλού, ο οποίος υπήρξε ένας από τους σημαντικότερους διδάσκαλους του έθνους.

Εισαγωγή

- Τις τελευταίες τρεις δεκαετίες έχουν συντελεστεί σημαντικές αλλαγές στη δομή και στη λειτουργία του κοινωνικού συνόλου με αποτέλεσμα να υφίσταται αδήριτη ανάγκη για αντίστοιχη προσαρμογή του εκπαιδευτικού συστήματος στα νέα κοινωνικά δεδομένα.
- Η διαπολιτισμική εκπαίδευση αποτελεί την απάντηση σε αρκετά από τα προβλήματα και τις δυσκολίες που αναφύονται στην εκπαίδευση από τις αλλαγές που έχουν επισυμβεί στο κοινωνικό σύνολο, καθώς προσεγγίζει σημαντικά ζητήματα όπως αυτά των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ισότητας, του ρατσισμού, του δικαιώματος στην εκπαίδευση κ.ά.
- Αναμφισβήτητα, στοιχεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης υπήρχαν διάσπαρτα ανά τους αιώνες στη διδασκαλία πολλών διδασκάλων και φιλοσόφων.

Βιογραφικά στοιχεία του Αγίου Κοσμά

- Γεννήθηκε το 1714 στο χωριό Μεγαδέντρο, το οποίο βρίσκεται στην ορεινή Τριχωνίδα της Αιτωλίας και γι' αυτό ονομάστηκε και Αιτωλός.
- Ήρθε πρώτη φορά σε επαφή με τα γράμματα σε ηλικία 20 ετών στο σχολείο που υπήρχε στη Σιγδίτσα της Παρνασσίδος. Έχοντας απεριόριστη αγάπη για τα παιδιά, αλλά και επιθυμία για τη μετάδοση της γνώσης ανέλαβε τη θέση του διδασκάλου στο χωριό Λομποτινά της Ναυπάκτου.
- Η επιθυμία του για περισσότερες γνώσεις σε συνδυασμό με την ανάγκη του για μεγαλύτερη επαφή με το Θεό τον οδήγησε στο Άγιο Όρος και στην Αθωνιάδα Σχολή.
- Θανατώθηκε μέσω απαγχονισμού στις 24 Αυγούστου του 1779 στο Καλλικόντασι της Βορείου Ηπείρου από τον Κουρτ Πασά. Η ανακήρυξη του σε άγιο πραγματοποιήθηκε το 1815 από τον Αλή Πασά των Ιωαννίνων με βεζυρική διαταγή.

Αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης (Essinger, 1990)

- Η εκπαίδευση για την ενσυναίσθηση
- Η εκπαίδευση για την αλληλεγγύη
- Η εκπαίδευση για το διαπολιτισμικό σεβασμό
- Η εκπαίδευση εναντίον του εθνικιστικού τρόπου σκέψης

Παραδοχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης (Νικολάου, 2005)

- Η αναγνώριση της ετερότητας
- Η κοινωνική συνοχή
- Η ισότητα
- Η δικαιοσύνη

Αρχές και ζητήματα ΔΕ στο έργο και τη διδασκαλία του Αγίου Κοσμά του Αιτωλού

- Αναδεικνύονται ζητήματα όπως η αξία του ανθρώπινου προσώπου, η κοινωνική δικαιοσύνη, το άνοιγμα σχολείων, η αρμονία και η ισότητα στις σχέσεις μεταξύ των συζύγων, η φιλαδελφία και η δίκαιη φορολόγηση (Καλλιακμάνης, 2013).
- Τονίζει, επίσης, την ανάγκη για εκπαίδευση, προστασία του παιδιού και εξύψωση της θέσης της γυναίκας (Βασιλόπουλος, 1998). Κατάφερε να κτιστούν 210 σχολεία και να αρχίσουν να λειτουργούν 1100 άλλα κατώτερα σχολεία όπου διδάσκονταν η ανάγνωση και η γραφή για να μαθαίνουν τα παιδιά των Ελλήνων τη μητρική - ελληνική γλώσσα (Τριανταφύλλου, 2003).
- Συνέβαλλε στην αφύπνιση των συνειδήσεων των υπόδουλων Ελλήνων, στην αποτίναξη του ζυγού της αμάθειας, στη διατήρηση και διάσωση του ορθόδοξου χριστιανικού δόγματος, στην ισοτιμία των μελών της οικογένειας, στην προστασία των οικονομικά αδυνάτων και των παιδιών χωρίς οικογένεια (Σπυρέλη, 2013).

Διδαχή Α

- Υποστηρίζει ότι ο δάσκαλος πρέπει να εξετάζει τι μαθητές έχει, ώστε να προσαρμοστεί στις απαιτήσεις και στις δυνατότητές τους. Ουσιαστικά, υποστηρίζει αρχές της ΔΕ όπως η εξασφάλιση για όλους ανεξαιρέτως τους μαθητές του δικαιώματος για ίσες ευκαιρίες στην εκπαίδευση, αλλά και η αναγνώριση της ετερότητάς τους.
- Θεωρεί ότι κάθε χριστιανός είτε άνδρας, είτε γυναίκα, δεν πρέπει να φροντίζει μόνο πώς θα σωθεί ο ίδιος, αλλά να φροντίζει και για τους αδελφούς του μην κολασθούν. Κατά αυτό τον τρόπο αναδεικνύει αρχές της ΔΕ όπως η ενσυναίσθηση, η αλληλεγγύη, η ισότητα και η κοινωνική συνοχή.
- *«Εμείς οι Χριστιανοί δεν έχουμε εδώ πατρίδα, αλλά αληθινή πατρίδα μας είναι η ουράνια βασιλεία»*, το οποίο είναι ένα απόλυτα χριστιανικό μήνυμα που εκπαιδεύει ενάντια στον εθνικιστικό τρόπο σκέψης και συμβάλλει στην αναγνώριση της ετερότητας και στην αλληλεγγύη.

Διδαχή Γ

■ Η ανάγκη δημιουργίας σχολείων για τα παιδιά των Ελλήνων γίνεται εμφανής στη διδαχή Γ. Συγκεκριμένα, ο άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός έλεγε: “Δε βλέπετε ότι αγρίεψε το γένος μας από την αμάθεια και γίναμε σαν τα θηρία. Γι’ αυτό σας συμβουλεύω να κάνετε σχολείο για να καταλαβαίνετε το Ευαγγέλιο και τα λοιπά βιβλία της εκκλησίας”. Αναφέροντας τα οφέλη της εκπαίδευσης κάνει έμμεσα λόγο για το δικαίωμα στην εκπαίδευση και στις ίσες ευκαιρίες για εκπαίδευση.

■ Προέτρεπε τους άνδρες να αντιμετωπίζουν ως ίσες τις γυναίκες τους και να αναγνωρίζουν την ετερότητά τους λέγοντας: “Οι άνδρες να αγαπάτε τις γυναίκες σας και αν είναι κακή να την υπομένετε και να τη συμβουλεύετε γιατί θα έχετε μισθό από το Θεό”. Αντίστοιχη προτροπή πραγματοποίησε και προς τις γυναίκες: “Οι γυναίκες να υποτάσσετε στους άνδρες σας, διότι με την υπομονή και την υπακοή έχετε καλό μισθό για τη ψυχή σας”. Με αυτό τον τρόπο επιδίωκε τη συμφιλίωση των συζύγων και την ηρεμία μέσα στην οικογένεια, περνώντας το μήνυμα της ισότητας στο ζευγάρι.

Διδαχή Δ

■ “Ο Εβραίος μου λέει ότι ο Χριστός μου είναι μπάσταρδος, η Παναγία μου πόρνη και το άγιο ευαγγέλιο ότι το έγραψε ο διάβολος. Τώρα έχω μάτι να βλέπω τον Εβραίο; Αυτά σας τα λέω όχι για να φονεύετε και να κατατρέχετε τους Εβραίους, αλλά για κλαίτε γι’ αυτούς, επειδή πήγαν με το διάβολο και άφησαν το Θεό”. Αυτά τα λόγια πρέπει να ερμηνευθούν σωστά, καθώς αποτελούν αφορμή για τη διατύπωση εθνικιστικών και ρατσιστικών απόψεων. Οι διδαχές δεν προσφέρονται ούτε για τη θεμελίωση σύγχρονων εθνικιστικών και εθνοφυλετικών απόψεων, αλλά ούτε για την ενίσχυση φαινομένων θρησκευτικού φανατισμού και μισαλλοδοξίας, καθώς ο άγιος λειτουργούσε πάντοτε με γνώμονα τη σωστή αποστολική και πατερική παράδοση.

■ Η απουσία εθνικιστικού περιεχομένου φαίνεται από το ότι δεν καταφέρονταν εναντίον των Τούρκων και του μωαμεθανισμού, μολονότι συχνά υπήρχαν διώξεις και φαινόμενα βίας εναντίον του και εναντίον των Ελλήνων. Η εναντίωση στους Εβραίους έχει θρησκευτική βάση και αυτό γίνεται αντιληπτό από την προτροπή του προς τους Έλληνες να μη φονεύουν τους Εβραίους, αλλά να κλαίνε γι’ αυτούς. Αυτή η προτροπή περιέχει ενσυναίσθηση, αλληλεγγύη και έλλειψη εθνικιστικού τρόπου σκέψης.

Διδαχή Ε και Διδαχή ΣΤ

■ Εκφράζει την άποψη ότι πολλές γυναίκες είναι καλύτερες από τους άνδρες και ότι οι άνδρες δεν πρέπει να έχουν ως καύχημα το φύλο τους, εφόσον είναι χειρότεροι στη χριστιανική συμπεριφορά τους από ότι η γυναίκα και επομένως, θα βρεθούν στην κόλαση. Παρακινεί όσους τον παρακολουθούσαν να μιμηθούν τον Ιωακείμ και την Άννα βοηθώντας τους πτωχούς, τους τυφλούς και τους χωλούς και γενικότερα τους ανθρώπους που βρίσκονται σε δύσκολη θέση. Διδάσκει αρχές της ΔΕ όπως η ενσυναίσθηση, η αλληλεγγύη, η κοινωνική συνοχή, η συμπαράσταση και η βοήθεια σε όσους καταπιέζονται και απορρίπτονται από το κοινωνικό σύνολο.

■ Μας προτρέπει να αγαπάμε τους αδελφούς και τους εχθρούς μας και να τους βοηθούμε με τρόφιμα και ενδύματα. Αυτή η προτροπή περιέχει αρχές της ΔΕ όπως: η αλληλεγγύη, η ενσυναίσθηση, η εξασφάλιση για όλους ανεξαιρέτως τους ανθρώπους του δικαιώματος για ίσες ευκαιρίες στην καθημερινή ζωή, η εξάλειψη του εθνικιστικού τρόπου σκέψης, η συμπαράσταση και η βοήθεια σε όσους καταπιέζονται και απορρίπτονται από το κοινωνικό σύνολο.

Συμπεράσματα

- Με το έργο και τις διδαχές του ο άγιος Κοσμάς πρόβαλλε αρχές και ζητήματα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης όπως: η προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού, η θέση της γυναίκας, η αλληλεγγύη, η κοινωνική συνοχή, η ισότητα, η ενσυναίσθηση, η θρησκευτική ελευθερία και η εκμάθηση της μητρικής γλώσσας.
- Το περιεχόμενο του χριστιανισμού είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με τις αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και επομένως, υφίσταται ουσιαστική σχέση ανάμεσα στο χριστιανισμό και στη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Είναι, επομένως, ωφέλιμο οι αναφορές στον άγιο Κοσμά τον Αιτωλό στο μάθημα των θρησκευτικών να αναδεικνύουν τα διαπολιτισμικά στοιχεία του έργου και των διδαχών του, τα οποία αντιπροσωπεύουν τις πανανθρώπινες αξίες που πρεσβεύει η χριστιανική θρησκεία.

**Σας ευχαριστώ για
την προσοχή σας**